

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi İle İlgili Kavramlar

1- İnkılap 2-İhtilal 3-İsyân 4- Darbe 5- Reform (Islahat) 6- Rönesans 7- Tekâmül (Evrîm)
8- Emperyalizm 9- Liberalizm 10- Sosyalizm 11- Monarşi 12- Oligarşi 13- Çağdaşlaşma (Modernleşme)

1- İnkılap (Yenilik)

Örn; Atatürk → Şapka inkılabı, Latin alfabesinin Kabulü vb.

Köken olarak Arapça “kalb” kökünden gelen inkılap sözcüğü, bir hâlden başka bir hâle dönüşmek demektir. İnkılap köklü bir değişimi ifade eder. Hukukçular, sosyologlar, tarihçiler değişik tanımlamalar yapsalar da genel olarak, köklü ve kuvvet yoluyla ani bir değişimi esas kabul etmektedirler. İnkılap köklü bir değişimi ifade eder: Türk hukuk lüğatinde ise inkılap; “Bir milletin sahip olduğu siyasi, sosyal, askeri alanlardaki kurumların devlet eliyle makul ve ölçülü metotlarla köklü bir şekilde değiştirilerek yenileştirilmesidir”. **İnkılaplar**; Sanayi İnkılabı, Kültür İnkılabı, Bilim İnkılabı, sosyal inkılaplar gibi çeşitli alanlarda olabilir.

İnkılap; Tüm kurumları, devlet biçimi ve sosyal yapısı, ekonomik ilişkileri eskimiş, yaşam biçimi gelişemeyen bir sosyal-ekonomik-siyasi düzenin ani olarak yıkılıp, yerine yeni bir dünya görüşünün ürünü olan gelişme, yaşama imkânı bulunan bir düzenin kuvvet yoluyla gelmesidir. İnkılap bir kadronun yönettiği halk hareketidir. İnkılabın toplum tarafından kabul edilip benimsenmesi ve savunulması gerekir.

İnkılaplar, üç aşamada gerçekleşir. Birinci aşama hazırlık aşamasıdır. İkinci aşama aksiyon safhasıdır. Üçüncü aşama ise yeniden düzenleme safhasıdır.

* Birinci aşama mevcut otorite ve sistemdeki bozukluklara karşı, muhalif fikirlerin ortaya atıldığı dönemdir. Bu dönemi toplumdaki düşünürler, aydınlar hazırlar.

* İkinci aşamada, yapılmak istenen değişiklikler yoğun bir şekilde uygulamaya konulur. İnkılapların bir önceki safhası ihtilaldir. Türk İnkılabı’nın aksiyon safhası 1919-1923 yıllarını kapsar.

* Üçüncü aşama ise yeni sisteme uygun olarak gerçekleştirilen siyasi, toplumsal ve ekonomik değişimlerin ve yeni kurumların oluşturulduğu dönemdir. Bu aşamada artık inkılap başarılmıştır.

2- İhtilal

(mevcut düzeni ortadan kaldırmak için hareket) Örn; Fransız İhtilali

Arapça “hâlel”, bozma, kaldırma kökünden gelmektedir. İhtilal bir devletin mevcut siyasal yapısını, iktidar düzenini ortadan kaldırmak için bu konudaki hukuk kurallarına başvurmaksızın yapılan geniş bir harekettir. İhtilal mevcut bütünlüğü bozmaya yönelik bir mana taşır. **İnkılaplar** gelişmeye, tekâmüle doğru bir değişiklik anlamına geldiği hâlde İhtilal tam tersine mevcut düzeni parçalamaya, düzeni dağıtmaya yönelik bir anlam ifade eder. İhtilal kelimesinde inkılap anlamı, inkılap kelimesinde de ihtilal anlamı yoktur. İhtilal, inkılabın eylem aşamasıdır. İhtilalin geliştirdiği fikirler, inkılapların oluşmasında uygulama alanları bulur. İhtilal, hükûmet darbeleriyle asla karıştırılmamalıdır. Hükûmet darbeleri kısa süreli eylemsel bir durumdur. İhtilal ise uzun gelişmelerin sonucunda kendiliğinden ortaya çıkar.

3- İsyân (Başkaldırma) Örnek; Patrona Halil İsyanı

Sözlük anlamı olarak itaatsizlik, emre boyun eğmemek, ayaklanma demektir. **Kavram olarak** ise, toplum içinde belirli bir grubun veya herhangi bir teşkilatın sınırlı amaç ve hedefini gerçekleştirmek üzere devlete karşı **başkaldırma hareketi**dir.

İnkılapların bir önceki safhası ihtilaldir.

İhtilallerin bir önceki safhası isyandır.

Sonuç; İsyancılar gelişme gösterebilirse ihtilale, ihtilal gelişme gösterebilirse inkılapa dönüşebilir.

4- Darbe

Devletin emri altındaki resmî kuvvetlerden birinin ani olarak anayasal olmayan yollarla **mevcut hükûmeti devirmesi** ve iktidara el koymasdır.

Çoğunlukla tanımı gereği **şiddet içerir**. Geniş halk kitlelerinin desteği olmadan yapılması ve köklü bir değişim hareketi olmaması sebebiyle “devrim” sayılmaz.

Darbeler ülkede **yönetici kadroları değiştiren**, ülkenin **ekonomik ve toplumsal düzeninde herhangi bir iyileştirme yapmayan**, toplumun etik değerlerini bozan **baskı yönetimleridir**.

5- Reform (İslahat, İyileştirme)

İslahat, Arapça “**sulh**” kökünden gelen ve ıslah etme, iyileştirme, düzeltme manasındadır. Toplumda ihtiyaçlara cevap veremeyen **kurumların yeniden düzenlenmesidir**. Yani **mevcudu iyileştirme** şeklindeki çalışmalardır. İslahatta **mevcut düzen korunur**. Reformun mevcut kurumsal yapının dışına taşmadan **meşru düzenlemeler yoluyla iyileştirme ve değişim öneren siyasi düşünce** şeklinde de tanımı yapılabilir. Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde kötü gidişatı durdurmak amacıyla padişah ve devlet adamlarının bazıları bir dizi ıslahatlar yapmışlardır. Ancak Osmanlı Devleti’ni yıkılmaktan kurtaramamışlardır.

6- Rönesans (Yeniden doğuş)

Bilimde, sanatta, fikirde, edebiyatta **yeniden doğuş** demektir. Rönesans akımı **dogmatik ve skolastik dünya görüşü yerine rasyonalizmi savunmuştur**. **İnanan insan yerine düşünen insanı** yaratmıştır. Rönesans, derebeylik feodalizminin en güçsüz ve ticaret burjuvazisinin en güçlü olduğu **İtalya’da** ortaya çıkmıştır. Oradan Avrupa’ya yayılmıştır. **Felsefe, estetik, bilim ve teknik** alanlardaki ilerlemeler ya da ‘**Aydınlanma Çağı**’ olarak bilinen dönem Rönesans’la başlamıştır.

Özellikle XV. ve XVI. Avrupa’da birçok bilim ve fikir adamı bu dönemde yetişti. Bu dönemde hümanizm akımı gelişti. Eski Çağ eserleri ve metinleri incelendi. Bu işlerle uğraşanlara **Hümanist**, ortaya çıkan akıma da **hümanizm** denildi.

Rönesans’ın temelini “Antik Kültür” oluşturmuştur.

7- Tekamül (Evrim) ← Türkçedeki karşılığı da evrimdir.

Litaratürde tamamlanmak ve mükemmelleşmek olarak bilinen ve “kemal” kökünden türeyen “tekâmül” sözcüğü Arapça kâmil olma ve olgunlaşma anlamlarına gelmektedir. İlerleme ya da gelişme olarak da tanımlanmaktadır.

Tekâmül yavaş yavaş (tedricen) gelişmeyi çağrıştırır. İnkılapta olduğu gibi hızlı bir değişiklik yoktur [2]. Tekâmülde insanların tavırları, telkinleri, toplumun yapısı, zamanı iyi programlama gibi faaliyetler etkili olur. Zorlama yoktur. Toplum bazı gelişmeleri kabul etmeyebilir. Toplumun bünyesini sarsmadan onu hırpalamadan yavaş yavaş yapılan değişiklikler tekâmül kavramını ifade eder.

8- Emperyalizm (Amerika)

Fransızca “impérialisme” sözcüğünden gelen emperyalizm, kapitalizmin en üst aşaması olarak da ifade edilmektedir. Emperyalizm, bir devletin ya da ulusun, başka bir devleti veya devletleri siyasi ve ekonomik açıdan egemenliği altına alıp yayılmasıdır.

XX. yüzyılın başlarından itibaren etkinlik gösteren emperyalizm, sömürgecilik kavramının gelişmiş bir hâlidir. Ancak bu iki kavram aynı anlama gelmemektedir. Sömürgecilikte siyasal bağımlılık vardır. Buna karşılık emperyalizmde ise sadece siyasal değil, aynı zamanda ekonomik bağımlılıktan da söz etmek mümkündür

Emperyalizmin siyasi emperyalizm, demografik emperyalizm, dinî emperyalizm, kültürel emperyalizm, iktisadi emperyalizm gibi çeşitleri vardır. Emperyalist devletler amaçlarına ulaşmak için çok defa çeşitli emperyalist modelleri birlikte, bir arada kullanırlar. Özellikle kültür emperyalizmi, öteki emperyalizm türlerinin uygulanmasında onlara yardımcı olur ve onları tamamlar.

9- Liberalizm (Özgürlük)

Özgürlük, hürriyet ve serbestlik anlamlarına gelen bu sözcük İngilizce kökenli olup liberty kelimesinden türetilmiştir. Tarihsel geçmişi XVII. yüzyılın başlarına dek uzanan liberalizm, sosyal bir doktrin ve felsefedir. Özgürlük, hürriyet ve serbestlik anlamlarına gelen bu sözcük İngilizce kökenli olup libert kelimesinden türetilmiştir.

Liberalizm, bireyciliğe dayalıdır. Ayrıca bireylerin siyasal ve ekonomik hak ve özgürlüklerini güvence altına almasını savunur. Devletin ekonomiye müdahalesinin en aza indirgendiği bir doktrindir. Temsilcileri arasında Jonh Locke, David Hume ve Adam Smith gibi isimler vardır [16].

Liberalizm demokrasinin yalnız hürlük ilkesine göre yorumlanmasından doğar.

10- Sosyalizm (Sınıfsız bir toplum)

Fransızca “**socialisme**” kelimesinden gelmektedir. Tanımsal olarak “toprak ve sermaye hâlinde üretim araçlarının mülkiyet hakkını ve **sınıfsız bir toplum oluşmasını** savunan doktrin”dir. Sosyalizm kapitalist sistemi adaletsiz bulduğu için, onu değiştirmek ve yerine geçmek isteyen bir düzenin adıdır.

Liberal demokrasinin ve kapitalizmin doğurduğu yetersizlikler ve adaletsizlikler, sosyalizmin XIX. yüzyıl içinde ön plana çıkmasına ve önem kazanmasına sebep olmuştur. XIX. yüzyılda bugünkü anlamını ve kapsamını kazanan sosyalizmin gelişmesinde **K. Marx**’ın büyük rolü vardır. K. Marx, kendinden önceki bütün sosyalizm çığırına “**ütopik**”, kendisinin ileri sürdüğü tarihî maddecilik görüşünü ise “**ilmi**” ya da **bilimsel** kabul etmektedir. Bunun sebebi ise bilimsel bir yönteme, deney ve gözleme dayanmasıdır. Yani evrenseldir.

11- Monarşi (Birleşik Arap Emirlikleri)

Bu sözcük Türkçeye Fransızca “monarchie” kelimesinden girmiştir. Yunanca “**tek şef**” anlamına gelen “**monos archos**” kelimelerinden türetilmiştir. Bu bağlamda monarşinin “**tek kişinin yönetimi**” anlamına geldiğini söylemek yanlış olmaz.

Türk tarihinde bu kelimenin yerine **hükümdar, sultan, padişah** gibi bazı unvanlar kullanılmıştır. Buna göre monarşi **hükümdarın devlet gücünü tamamen elinde bulundurması** olarak tanımlanabilir. Bu sistemde **hükümdar ya da kral devletin en yüksek organıdır.**

Monarşilerde kural, başta devlet başkanlığı olmak üzere, üst düzey siyasal makamların **babadan oğula geçmesidir.** Bilinen en eski ve yaygın yönetim biçimi olan monarşi günümüzde giderek azalmıştır. Bazı devletlerde bizde olduğu gibi (1 Kasım 1922) tamamen ortadan kaldırıldı. Kimilerinde ise sembolik olarak devam etmektedir.

12- Oligarşi (Yunanistan)

Türkçeye Fransızcadan geçen bu kavram, Yunanca “**az-birkaç**” anlamlarına gelen “**oligo**” ve yönetmek anlamına gelen “**arkhein**” kelimesinden türetilmiştir.

Ünlü düşünür **Aristo** oligarşiyi siyasal rejimin **iktidardaki grubun kendi çıkarına göre işlediği rejim** olarak tanımlamıştır. Bu kavram günümüzde “**azınlık iktidarına dayalı rejimler**” olarak değerlendirilmektedir. Buna göre oligarşi **küçük bir grubun iktidarda olduğu yönetim şeklidir.**

Oligarşilerde iktidara egemen olan **az sayıda kişilerden oluşan grup, bir aile olabileceği gibi, çok dar bir sınıf da olabilir.**

13- Çağdaşlaşma (Modernleşme - Batılılaşma)

“**Moderne**” sözcüğü Fransızca bir kelime olup **yaşanılan zamana, çağa uygunluk** anlamında kullanılmaktadır. **Çağın gereklerine göre yaşamak** demektir. Eskiden kullanılan muasırlaşma, asrileşme veya günümüzde kullanılan batılılaşma, modernleşme, uygarlaşma gibi sözcüklerin en güzel karşılığı çağdaşlaşma kavramıdır. En geniş anlamıyla çağdaşlık **gelişmiş dünyayı ve bu ölçütlerde yaşamayı** ifade eder

Bir başka ifadeyle; çağın gelişmiş kurumlarına, gelişmiş uygarlık düzeyine ulaşabilmek için gerekli olan **ekonomik, toplumsal, psikolojik, siyasal değişmeyi gerçekleştirmek** demektir.

Atatürk, Türk toplumunu her sahada uygar bir toplum durumuna getirmeyi amaçlamaktadır. “Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılapların amacı, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen modern ve bütün anlamı ve biçimiyle **uygar bir toplumsal heyet** durumuna getirmektir” derken çağdaşlaşma amacını belirtmiştir.

Atatürk, “**Dünyada her şey için, medeniyet için**, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delalettir” sözleriyle de çağdaşlaşmada izlenecek yolu göstermektedir.

TÜRK İNKILABI’NIN ÖZELLİKLERİ VE ATATÜRK’ÜN İNKILAP ANLAYIŞI

Türk İnkılabı, bir **diriliş ve yenilik hareketidir**. Türk milleti siyasi ve hukuki olarak millî egemenliğe dayalı modern bir devlet, sosyal yönüyle de ileri ve medeni bir toplum olma tercihinin Türk İnkılabı’yla gerçekleştirmiştir.

Atatürk, gerçekleştirmeye çalıştığı inkılabın en belirgin özelliğini **Ankara Hukuk Fakültesi’nin açılışında** şu sözlerle ifade etmiştir: “Türk İnkılabı nedir? Bu inkılap kelimesinin ilk anda ima ettiği **ihtilal manasından başka geniş bir tahavvülü** ifade etmektedir.”

Atatürk’e göre inkılap, “Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan **kurumları yıkarak** yerlerine milletin en yüksek uygar gereklere göre ilerlemesini sağlayacak **yeni kurumları koymuş olma**.”

Atatürk’ün yapmış olduğu bu tanımlamada “milletin en yüksek uygar gereklere göre ilerlemesini temin edecek **yeni müesseseleri koymuş olmak**” ifadesi inkılabın medeni niteliği ve ileriye dönük yönünü vurgulamaktadır.

Yine bir konuşmasında Türk İnkılabı’nın kısa bir özetini yaparken şöyle demiştir; “Uçurum kenarında yıkık bir ülke...Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar..., yıllarca süren savaş..., ondan sonra, içerde ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni toplum, yeni devlet ve bunları başarmak için **aralıksız inkılaplar...** İşte Türk İnkılabı’nın kısa bir ifadesi”

Atatürk’ün inkılapları ne kadar önemseyip değer verdiğini, kendisinin şu sözleri en güzel şekilde anlatmaktadır: “**İnkılap güneş kadar parlak**, güneş kadar sıcak ve güneş kadar bizden uzaktır. İstikametimi daima o güneşe bakarak tayin eder ve öylece ilerlerim. Parlaklığı ve sıcaklığı ilerlememe müsaade edinceye kadar ilerlerim. Tekrar ilerlemeğe devam etmek üzere dururum, tekrar o güneşe bakarak istikamet alırım.”

“SIRA SİZDE SORULARI”

S) 1- Tüm kurumları, devlet biçimi ve sosyal yapısı, ekonomik ilişkileri eskimiş, yaşam biçimi gelişemeyen bir sosyal-ekonomik-siyasi düzenin ani olarak yıkılıp, yerine yeni bir dünya görüşünün ürünü olan gelişme, yaşama imkânı bulunan bir düzenin kuvvet yoluyla gelmesine ne ad verilir?

- A) Islahat
- B) Tekamül
- C) İnkılap
- D) İhtilal
- E) Çağdaşlaşma

S) 2- Toplum içinde belirli bir grubun veya herhangi bir teşkilatın sınırlı amaç ve hedefini gerçekleştirmek üzere devlete karşı başkaldırma hareketine ne ad verilir?

- A) İsyan
- B) Islahat
- C) İnkılap
- D) Tekamül
- E) Oligarşi

*Anlam bakımından yeniden doğuşu ifade eder. *Bilimde, sanatta, fikirde, edebiyatta yeniden doğuş demektir

S) 3- Tanımları verilen ifadeler aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Oligarşi
- B) Rönesans
- C) Monarşi
- D) Reform
- E) Islahat

S) 4- Emperyalizm ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Kapitalizmin en üst aşaması olarak da ifade edilmektedir.
- B) Tanımsal olarak “toprak ve sermaye hâlinde üretim araçlarının mülkiyet hakkını ve sınıfsız bir toplum oluşmasını savunan doktrindir.
- C) Emperyalizmin siyasi emperyalizm, demografik emperyalizm, dinî emperyalizm, kültürel emperyalizm, iktisadi emperyalizm gibi çeşitleri vardır.
- D) Fransızca “impérialisme” sözcüğünden gelir.
- E) Bir devletin ya da ulusun, başka bir devleti veya devletleri siyasi ve ekonomik açıdan egemenliği altına alıp yayılmasıdır.

S) 5- Liberalizm ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Sosyal bir doktrin ve felsefedir.
- B) Özgürlük, hürriyet ve serbestlik anlamlarına gelir.
- C) Liberalizm, bireyciliğe dayalıdır.
- D) Bireylerin siyasal ve ekonomik hak ve özgürlüklerini güvence altına almasını savunur.
- E) Temsilcileri arasında K. Marks vardır.

S) 6- Ünlü düşünür Aristo yi siyasal rejimin iktidardaki grubun kendi çıkarına göre işlediği rejim olarak tanımlamıştır.

Cümlesindeki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Teokrasi
- B) Hiyerarşi
- C) Monarşi
- D) Oligarşi
- E) Islahat

S) 7- Yunanca “tek şef” anlamına gelen “monos archos” kelimelerinden türetilmiştir. Bu bağlamda monarşinin “tek kişinin yönetimi” anlamına gelen ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Teokrasi
- B) Hiyerarşi
- C) Monarşi
- D) Oligarşi
- E) Islahat

S) 8- Atatürk “Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delalettir” sözleriyle aşağıdakilerden hangisini izlenecek yol olarak göstermektedir?

- A) İnkılap
- B) Çağdaşlaşma
- C) Laiklik
- D) Devletçilik
- E) Milliyetçilik

S) 9- Arapça kâmil olma ve olgunlaşma anlamlarına gelmekte olan ilerleme ya da gelişme olarak da tanımlanan ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İsyan
- B) Islahat
- C) İnkılap
- D) Tekamül
- E) Oligarşi

S) 10- Atatürk “..... güneş kadar parlak, güneş kadar sıcak ve güneş kadar bizden uzaktır. İstikametimi daima o güneşe bakarak tayin eder ve öylece ilerlerim. Parlaklığı ve sıcaklığı ilerlememe müsaade edinceye kadar ilerlerim. Tekrar ilerlemeğe devam etmek üzere dururum, tekrar o güneşe bakarak istikamet alırım.” Cümlesindeki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Teokrasi
- B) Hiyerarşi
- C) Monarşi
- D) Oligarşi
- E) İnkılap